ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PEDRO CRUZ VILLALÓN
της 23ης Απριλίου 2015[1]

Υπόθεση C-110/14

Horaţiu Ovidiu Costea
κατά
SC Volksbank România SA

[αίτηση του Judecătoria Oradea (Ρουμανία) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προστασία των καταναλωτών — Έννοια του καταναλωτή κατά το άρθρο 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ — Σύμβαση πιστώσεως συναφθείσα από φυσικό πρόσωπο που ασκεί το επάγγελμα του δικηγόρου — Πίστωση εξασφαλιζόμενη μέσω ακινήτου που ανήκει κατά κυριότητα στο ατομικό δικηγορικό γραφείο του δανειολήπτη — Αντίκτυπος των γνώσεων και του επαγγέλματος στην ιδιότητα του καταναλωτή — Καθορισμός του σκοπού της πιστώσεως — Συμβάσεις διττού σκοπού, κατά την έννοια της αιτιολογικής σκέψεως 17 της οδηγίας 2011/83/ΕΕ — Αντίκτυπος της επικουρικής συμβάσεως στην κύρια σύμβαση»

1. Η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, υποβληθείσα από το Judecătoria Oradea (Ρουμανία), παρέχει στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να αποφανθεί επί της έννοιας του καταναλωτή κατά το άρθρο 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (στο εξής: οδηγία)[2], σύμφωνα με το οποίο «καταναλωτής» είναι κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο, στο πλαίσιο των συμβάσεων που καλύπτει η εν λόγω οδηγία, ενεργεί για σκοπούς οι οποίοι είναι άσχετοι με τις επαγγελματικές του δραστηριότητες.

2. Μολονότι η έννοια του καταναλωτή έχει αποτελέσει αντικείμενο νομολογιακής ερμηνείας σε διάφορους τομείς του δικαίου της Ένωσης, δεν έχει τύχει εντούτοις, μέχρι στιγμής, εξαντλητικής νομολογιακής αναπτύξεως εντός του συγκεκριμένου πεδίου εφαρμογής της οδηγίας[3] της οποίας η ερμηνεία ζητείται στην υπό κρίση υπόθεση. Συγκεκριμένα, η ιδιαιτερότητα της υποθέσεως αυτής είναι ότι τίθεται υπό αμφισβήτηση η ιδιότητα ενός επαγγελματία νομικού ως καταναλωτή σε σχέση με τη σύναψη συμβάσεως πιστώσεως εξασφαλιζόμενης μέσω ακινήτου που ανήκει κατά κυριότητα στο ατομικό δικηγορικό του γραφείο. Τίθεται, κατ' αυτόν τον τρόπο, αφενός, το ζήτημα σχετικά με τον αντίκτυπο των ικανοτήτων και των ειδικών γνώσεων ενός προσώπου στην ιδιότητά του ως καταναλωτή και, αφετέρου, η επιρροή του ρόλου που το εν λόγω πρόσωπο διαδραματίζει σε επικουρική σύμβαση εγγυήσεως σε σχέση με την ιδιότητά του ως καταναλωτή σε κύρια σύμβαση πιστώσεως.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

2 — ΕΕ L 95, σ. 29.

3 — Το Δικαστήριο προέβη σε ερμηνεία της έννοιας αυτής σε σχέση με την εν λόγω οδηγία με την απόφαση Cape και Idealservice MN RE (C-541/99 και C-542/99, EU:C:2001:625).

I – **Νομοθετικό πλαίσιο**

A. *Το δίκαιο της Ένωσης*

3. Οι αιτιολογικές σκέψεις 5, 10 και 16 της οδηγίας έχουν ως εξής:

«[εκτιμώντας] ότι, γενικά, ο καταναλωτής δεν γνωρίζει τους κανόνες δικαίου που ισχύουν στα άλλα κράτη μέλη σχετικά με τις συμβάσεις που αφορούν την πώληση αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών· ότι η άγνοια αυτή μπορεί να αποθαρρύνει, να προβεί σε αγορές αγαθών ή παροχής υπηρεσιών σ' αυτά τα κράτη μέλη·

[…]

[εκτιμώντας] ότι είναι δυνατόν να επιτευχθεί αποτελεσματικότερη προστασία των καταναλωτών με τη θέσπιση ενιαίων κανόνων σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες· ότι αυτοί οι κανόνες πρέπει να εφαρμόζονται σε κάθε σύμβαση που συνάπτεται μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή· ότι, συνεπώς, εξαιρούνται από την παρούσα οδηγία οι συμβάσεις εργασίας, οι συμβάσεις που αφορούν κληρονομικά δικαιώματα, οι συμβάσεις οικογενειακού δικαίου καθώς και οι συμβάσεις που αφορούν τη σύσταση και το καταστατικό εταιρειών·

[…]

[εκτιμώντας] ότι η βάσει των καθορισθέντων γενικών κριτηρίων, η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών, ιδίως στις επαγγελματικές δραστηριότητες δημοσίου δικαίου που παρέχουν υπηρεσίες στο κοινό λαμβάνοντας υπόψη την ταυτότητα συμφερόντων με τους χρήστες, πρέπει να συμπληρώνεται από κάποιο μέσο γενικής αξιολόγησης των διαφόρων εμπλεκομένων συμφερόντων· ότι αυτό αποτελεί την απαίτηση καλής πίστης· ότι, κατά την εκτίμηση της καλής πίστης, πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στη διαπραγματευτική δύναμη εκατέρου των συμβαλλομένων, στο αν ο καταναλωτής παρακινήθηκε κατά οποιοδήποτε τρόπο να αποδεχθεί τη ρήτρα και αν η παροχή των αγαθών ή των υπηρεσιών έγινε κατόπιν ειδικής παραγγελίας του καταναλωτή· ότι αυτή η απαίτηση μπορεί να ικανοποιηθεί από τον επαγγελματία όταν συναλλάσσεται με έντιμο και δίκαιο τρόπο με τον αντισυμβαλλόμενο του οποίου οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα νόμιμα συμφέροντα».

4. Το άρθρο 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας ορίζει ότι το νομοθετικό αυτό κείμενο έχει ως αντικείμενο «την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών, οι οποίες αφορούν τις καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή».

5. Το άρθρο 2 της οδηγίας δίδει τον ορισμό των εννοιών του καταναλωτή και του επαγγελματία. Κατά τη διάταξη αυτή, «για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας νοούνται ως:

[…]

β) "καταναλωτής": κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η παρούσα οδηγία, ενεργεί για σκοπούς οι οποίοι είναι άσχετοι με τις επαγγελματικές του δραστηριότητες·

γ) "επαγγελματίας": κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η παρούσα οδηγία, ενεργεί στα πλαίσια της επαγγελματικής του δραστηριότητας, είτε δημόσια[ς] είτε ιδιωτικής.»

Β. *Το ρουμανικό δίκαιο*

6. Το άρθρο 2 του νόμου 193/2000 σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται μεταξύ επαγγελματιών και καταναλωτών (Legea privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο συνάψεως της επίμαχης στη διαφορά της κύριας δίκης συμβάσεως πιστώσεως, έχει ως εξής:

«1. Ως καταναλωτής νοείται κάθε φυσικό πρόσωπο ή ομάδα φυσικών προσώπων συσταθείσα ως ένωση που, στο πλαίσιο συμβάσεως εμπίπτουσας στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος νόμου, ενεργεί για σκοπούς άσχετους προς τις εμπορικές, βιομηχανικές, παραγωγικές, βιοτεχνικές ή ελευθέριες επαγγελματικές δραστηριότητές του.

2. Ως έμπορος νοείται κάθε αδειοδοτημένο φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το οποίο, βάσει συμβάσεως εμπίπτουσας στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος νόμου, ενεργεί στο πλαίσιο των εμπορικών, βιομηχανικών, παραγωγικών, βιοτεχνικών ή ελευθέριων επαγγελματικών δραστηριοτήτων του, καθώς και κάθε πρόσωπο που ενεργεί με τον ίδιο σκοπό επ' ονόματι και για λογαριασμό του εν λόγω προσώπου.»

ΙΙ – **Κύρια δίκη και προδικαστικό ερώτημα**

7. Η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως υποβάλλεται στο πλαίσιο αστικής διαφοράς μεταξύ του Horațiu Ovidiu Costea, ενάγοντος, και της SC Volksbank România SA (στο εξής: Volksbank), εναγομένης, και έχει ως αντικείμενο αναγνωριστική αγωγή ασκηθείσα ενώπιον του Judecătoria Oradea (Ρουμανία), πρωτοβάθμιου πολιτικού δικαστηρίου.

8. Ο ενάγων, Η. Ο. Costea, είναι δικηγόρος δραστηριοποιούμενος στον τομέα του εμπορικού δικαίου. Το 2008 ο Η. Ο. Costea συνήψε με τη Volksbank σύμβαση πιστώσεως (στο εξής: επίδικη σύμβαση). Όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, η εν λόγω σύμβαση υπεγράφη επίσης από το ατομικό δικηγορικό γραφείο «Costea Ovidiu», υπό την ιδιότητα του εγγυητή παρέχοντος εμπράγματη ασφάλεια επί ακινήτου. Πράγματι, κατά την ημερομηνία συνάψεως της συμβάσεως πιστώσεως συνήφθη επίσης σύμβαση διά της οποίας το ατομικό δικηγορικό γραφείο «Costea Ovidiu», ως κύριος του ακινήτου, συμφώνησε με τη Volksbank τη σύσταση εγγυήσεως επί του εν λόγω ακινήτου προς εξασφάλιση της προαναφερθείσας πιστώσεως (στο εξής: σύμβαση εγγυήσεως). Το δικηγορικό γραφείο «Costea Ovidiu» εκπροσωπήθηκε, για τους σκοπούς αυτούς, από τον Η. Ο. Costea. Λόγω ακριβώς του γεγονότος αυτού, το εναγόμενο πιστωτικό ίδρυμα έλαβε γνώση του επαγγέλματος του δανειολήπτη.

9. Στις 24 Μαΐου 2013, ο Η. Ο. Costea άσκησε κατά της Volksbank România την αγωγή που αποτελεί αντικείμενο της κύριας δίκης, με αίτημα να αναγνωριστεί ο καταχρηστικός χαρακτήρας της ρήτρας του σημείου 5, στοιχείο a, της συμβάσεως πιστώσεως[4] με την οποία προβλέπεται η χρέωση προμήθειας κινδύνου, καθώς επίσης να του επιστραφούν τα ποσά που βάσει της ρήτρας αυτής εισέπραξε η τράπεζα. Ο Η. Ο. Costea στήριξε τους ισχυρισμούς του στην ιδιότητά του του καταναλωτή, επικαλούμενος τις διατάξεις του νόμου 193/2000, με τον οποίο μεταφέρθηκε στη ρουμανική έννομη τάξη η οδηγία 93/13. Ειδικότερα, ο Η. Ο. Costea φρονεί ότι η ρήτρα σχετικά με την προμήθεια κινδύνου δεν αποτέλεσε αντικείμενο διαπραγματεύσεως, αλλά επιβλήθηκε από την τράπεζα

4 — Από τη δικογραφία προκύπτει ότι πρόκειται για ρήτρα που περιέχεται στο τμήμα «ειδικοί όροι» υπό τον τίτλο «προμήθεια κινδύνου» και αντιστοιχεί στο 0,22 % του υπολειπόμενου ποσού της πιστώσεως, πρέπει δε να καταβάλλεται μηνιαίως κατά τις ημερομηνίες λήξεως καθ' όλη τη διάρκεια της συμβάσεως.

μονομερώς. Εκ του γεγονότος αυτού ο ενάγων συνάγει τον καταχρηστικό χαρακτήρα της ρήτρας, εκτιμώντας, επιπλέον, ότι ο εν λόγω κίνδυνος είχε εξαλειφθεί χάριν της εμπράγματης ασφάλειας που συνόδευε τη σύμβαση πιστώσεως. Η απόφαση περί παραπομπής δεν αποφαίνεται ούτε επί του περιεχομένου της ρήτρας ούτε επί του ενδεχόμενου καταχρηστικού της χαρακτήρα [5].

10. Το Judecătoria Oradea, εκτιμώντας ότι είναι απαραίτητη για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης η ερμηνεία του άρθρου 2, στοιχείο β', της οδηγίας, υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει η διάταξη του άρθρου 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, η οποία αφορά τον ορισμό της έννοιας του "καταναλωτή", την έννοια ότι περιλαμβάνει ή, αντιθέτως, αποκλείει από τον εν λόγω ορισμό ένα φυσικό πρόσωπο που ασκεί το επάγγελμα του δικηγόρου και συνάπτει με τράπεζα σύμβαση πιστώσεως, χωρίς να προσδιορίζεται ο σκοπός της πιστώσεως, όταν στο πλαίσιο της συμβάσεως το δικηγορικό γραφείο του εν λόγω φυσικού προσώπου ορίζεται ως εγγυητής παρέχων εμπράγματη ασφάλεια επί ακινήτου;»

11. Γραπτές παρατηρήσεις στο πλαίσιο της διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου κατέθεσαν η SC Volksbank România, η Ρουμανική Κυβέρνηση, η Ιταλική Κυβέρνηση, η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 28ης Ιανουαρίου 2015, οι διάδικοι κλήθηκαν να επικεντρώσουν τις παρατηρήσεις τους επί του αντίκτυπου της επικουρικής συμβάσεως εγγυήσεως στην ιδιότητα του καταναλωτή και επί της χρησιμότητας, στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως, των σχετικών με τις συμβάσεις διττού σκοπού επισημάνσεων που περιέχονται στην αιτιολογική σκέψη 17 της οδηγίας 2011/83/ΕΕ [6]. Προφορικές παρατηρήσεις ανέπτυξαν ο H. O. Costea, η Ρουμανική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

III – **Προκαταρκτικές παρατηρήσεις**

12. Επιβάλλεται ευθύς εξαρχής η επισήμανση ότι, μολονότι το εθνικό δικαστήριο επισημαίνει με την απόφαση περί παραπομπής ότι σε κανένα σημείο του κειμένου της συμβάσεως δεν προσδιορίζεται ο σκοπός της πιστώσεως, εντούτοις, τόσο η Ρουμανική Κυβέρνηση όσο και η Επιτροπή υπογράμμισαν, με τις γραπτές τους παρατηρήσεις τους, το γεγονός ότι η επίδικη σύμβαση περιέχει ρήτρα σκοπούσα στον προσδιορισμό του αντικειμένου της εν λόγω συμβάσεως, στην οποία σημειώνεται ότι η πίστωση έχει παρασχεθεί για την «κάλυψη των προσωπικών τρεχόντων εξόδων». Το γεγονός αυτό δεν αμφισβητείται από τη Volksbank, επιβεβαιώθηκε δε από τον H. O. Costea κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

5 — Η πρακτική της Volksbank περί ενσωματώσεως στις συμβάσεις πιστώσεως ρητρών προμήθειας κινδύνου είχε ως αποτέλεσμα πολλές υποθέσεις να αχθούν ενώπιον του Δικαστηρίου. Με την απόφαση Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443), το Δικαστήριο έκρινε ότι η οδηγία 2008/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ L 133, σ. 66), έχει την έννοια ότι δεν αντιβαίνει προς εθνικό μέτρο (στην υπόθεση εκείνη, το επείγον κυβερνητικό διάταγμα 50/2010, *Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 389, της 11ης Ιουνίου 2010) περί μεταφοράς της εν λόγω οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο το οποίο περιλαμβάνει στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του συμβάσεις καταναλωτικής πίστεως, αντικείμενο των οποίων είναι η χορήγηση καταναλωτικής πίστεως εξασφαλιζόμενης μέσω ακινήτου αγαθού, ενώ παρόμοιες συμβάσεις αποκλείονται ρητώς από το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας. Τα δικαστήρια της Ρουμανίας είχαν υποβάλει προδικαστικά ερωτήματα σε οκτώ ακόμη υποθέσεις οι οποίες, ωστόσο, τέθηκαν στο αρχείο κατόπιν ανακλήσεως του προδικαστικού ερωτήματος [διατάξεις SC Volksbank România (C-47/11, EU:C:2012:572), SC Volksbank România (C-571/11, EU:C:2012:726), SC Volksbank România (C-108/12, EU:C:2013:658), SC Volksbank România (C-123/12, EU:C:2013:460) και SC Volksbank România (C-236/12, EU:C:2014:241)]. Με την απόφαση Matei (C-143/13, EU:C:2015:127), το Δικαστήριο είχε τη δυνατότητα να ερμηνεύσει το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 σε σχέση με ορισμένες ρήτρες που αναγράφονται σε συμβάσεις συναφθείσες μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή και οι οποίες προβλέπουν «προμήθεια κινδύνου».

6 — Οδηγία 2011/83/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2011, σχετικά με τα δικαιώματα των καταναλωτών, την τροποποίηση της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου και της οδηγίας 1999/44/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και την κατάργηση της οδηγίας 85/577/ΕΟΚ του Συμβουλίου και της οδηγίας 97/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ L 304, σ. 64).

13. Ως προς το σημείο αυτό και παρά το γεγονός ότι το εθνικό δικαστήριο υποβάλλει το ερώτημά του αναφερόμενο σε μια κατάσταση στην οποία δεν προσδιορίζεται ο σκοπός της πιστώσεως, φρονώ ότι η διάσταση μεταξύ της αποφάσεως περί παραπομπής και των παρατηρήσεων που υποβλήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου δεν μπορεί να αποτελέσει εμπόδιο για την παροχή από το Δικαστήριο χρήσιμης απαντήσεως στο υποβληθέν ερώτημα.

14. Πράγματι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, τα σχετικά με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ερωτήματα που υποβάλλονται από το εθνικό δικαστήριο εντός του πραγματικού και νομικού πλαισίου το οποίο έχει προσδιορίσει με δική του ευθύνη και την ακρίβεια του οποίου δεν οφείλει να ελέγξει το Δικαστήριο τεκμαίρονται λυσιτελή. Η άρνηση του Δικαστηρίου να απαντήσει σε προδικαστικό ερώτημα εθνικού δικαστηρίου είναι δυνατή μόνον όταν προδήλως προκύπτει ότι η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, την οποία ζητεί το εθνικό δικαστήριο, δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή ακόμη όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν[7].

15. Εξάλλου, όσον αφορά, ειδικότερα, τα υποτιθέμενα κενά και την προβαλλόμενη πλάνη της αποφάσεως περί παραπομπής, δεν απόκειται, κατά πάγια νομολογία, στο Δικαστήριο, αλλά στο εθνικό δικαστήριο, να διαπιστώσει τα πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίζεται η διαφορά και να συναγάγει εξ αυτών τα αναγκαία συμπεράσματα για την απόφαση που καλείται να εκδώσει[8].

16. Στην υπό κρίση υπόθεση, το προδικαστικό ερώτημα υποβάλλεται στο πλαίσιο συγκεκριμένης διαφοράς η επίλυση της οποίας εξαρτάται από την ερμηνεία της έννοιας του καταναλωτή που περιέχεται στην οδηγία. Επιπλέον, η απόφαση περί παραπομπής παρέχει επαρκή στοιχεία ώστε το Δικαστήριο να είναι σε θέση να παράσχει χρήσιμη απάντηση στο εθνικό δικαστήριο.

IV – **Ανάλυση**

17. Αφού ληφθούν υπόψη τα διάφορα εκείνα στοιχεία που είναι κρίσιμα για την παροχή χρήσιμης απαντήσεως στο προδικαστικό ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου, επί των οποίων επικεντρώθηκαν επίσης οι παρατηρήσεις των παρεμβαινουσών, θα αναλυθεί η έννοια του καταναλωτή κατά την οδηγία, καθώς επίσης η επίδραση που ασκούν στην έννοια αυτή άλλα στοιχεία, όπως είναι η αναφορά στις συμβάσεις διττού σκοπού που περιέχεται στην οδηγία 2011/83 και η σχέση μεταξύ της κύριας συμβάσεως (της συμβάσεως πιστώσεως) και της συμβάσεως εγγυήσεως.

A. *Η έννοια του καταναλωτή κατά την οδηγία 93/13*

18. Η έννοια του καταναλωτή έχει διαθεματικό χαρακτήρα και απαντά σε πολλούς τομείς του δικαίου της Ένωσης, πέραν των ειδικών νομοθετικών πράξεων για την εναρμόνιση των νομοθεσιών σχετικά με την προστασία του καταναλωτή, όπως είναι αυτές στον τομέα του δικαίου ανταγωνισμού[9], της δικαστικής συνεργασίας[10], της κοινής αγροτικής και αλιευτικής πολιτικής[11], καθώς επίσης σε άλλους

7 — Βλ., μεταξύ πολλών άλλων, την απόφαση Melki και Abdeli (C-188/10 και C-189/10, EU:C:2010:363, σκέψη 27 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

8 — Βλ., παραδείγματος χάριν, τις αποφάσεις Traum (C-492/13, EU:C:2014:2267, σκέψη 19) και PreussenElektra (C-379/98, EU:C:2001:160, σκέψη 40).

9 — Άρθρα 102, στοιχείο β', ΣΛΕΕ και 107, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΣΛΕΕ.

10 — Σύμβαση των Βρυξελλών για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων επί αστικών και εμπορικών υποθέσεων, (ΕΕ 1982, L 388, σ. 7), άρθρο 13, και κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, (ΕΕ L 12, σ. 1), άρθρο 15.

11 — Άρθρα 39, παράγραφος 1, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ και 40, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.

τομείς στους οποίους υφίστανται μέτρα εναρμονίσεως των νομοθεσιών[12]. Ως προς το σημείο αυτό, ούτε οι διάφορες νομοθετικές πράξεις του παράγωγου δικαίου για την προστασία των καταναλωτών παρέχουν ενιαίο ορισμό της έννοιας του καταναλωτή[13]. Πρόκειται, επομένως, για έννοια που χρησιμοποιείται σε πολυάριθμα πεδία της κανονιστικής δραστηριότητας της Ένωσης, της οποίας όμως τα συγκεκριμένα όρια δεν καθορίζονται στο πρωτογενές δίκαιο[14], η δε δυναμική της ως κατηγορίας προσδιορισμού συγκεκριμένων υποκειμένων δεν είναι στατική, αλλά ποικίλλει στα σχετικά νομοθετικά κείμενα του παράγωγου δικαίου. Επομένως, η έννοια του καταναλωτή δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο ενιαίας ρυθμίσεως σε όλες τις νομοθετικές πράξεις, οι οποίες εντάσσονται σε διαφορετικούς νομικούς κλάδους και έχουν διαφορετικούς σκοπούς: πρόκειται για λειτουργική και δυναμική έννοια που προσδιορίζεται διά της παραπομπής στο περιεχόμενο της εκάστοτε επίμαχης νομοθετικής πράξεως[15].

19. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο καλείται να ερμηνεύσει την έννοια του καταναλωτή στο πλαίσιο της οδηγίας 93/13. Προς τούτο, καθίσταται σαφές ότι αφετηρία πρέπει να είναι το γράμμα του άρθρου 2, στοιχείο β΄, της οδηγίας, το οποίο δίδει τον ορισμό του καταναλωτή.

20. Από την εν λόγω διάταξη προκύπτει, τόσο όσον αφορά τον ορισμό της έννοιας του καταναλωτή όσο και αυτής του επαγγελματία, η σπουδαιότητα του πεδίου στο οποίο αναπτύσσεται η δράση του ατόμου. Συγκεκριμένα, το άρθρο 2, στοιχείο β΄, της οδηγίας ορίζει ως καταναλωτή «κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η παρούσα οδηγία, *ενεργεί* για σκοπούς οι οποίοι είναι άσχετοι με τις επαγγελματικές του δραστηριότητες». Αντιθέτως, κατά το άρθρο 2, στοιχείο γ΄, επαγγελματίας είναι «κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η παρούσα οδηγία, *ενεργεί* στα πλαίσια της επαγγελματικής του δραστηριότητας […]».

21. Ως προς το σημείο αυτό, η νομολογία του Δικαστηρίου έχει επισημάνει ότι η διάκριση μεταξύ των εννοιών του καταναλωτή και του επαγγελματία δεν λειτουργεί υπό όρους πλήρους συμμετρίας (δεν είναι καταναλωτές όλα τα πρόσωπα που δεν μπορούν να θεωρηθούν επαγγελματίες), καθόσον ιδίως τα νομικά πρόσωπα δεν μπορούν να θεωρηθούν καταναλωτές κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας[16]. Στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν χωρεί αμφιβολία ότι ο H. O. Costea συνήψε τη σύμβαση πιστώσεως υπό την ιδιότητα του φυσικού προσώπου και όχι υπό την ιδιότητα του εκπροσώπου του δικηγορικού του γραφείου.

22. Η αμφισβήτηση της ιδιότητας του H. O. Costea ως καταναλωτή στην οποία ανάγεται το προδικαστικό ερώτημα οφείλεται στο γεγονός ότι ο H. O. Costea ασκεί το επάγγελμα του δικηγόρου. Όλοι οι ενδιαφερόμενοι οι οποίοι υπέβαλαν γραπτές και προφορικές παρατηρήσεις, με εξαίρεση τη Volksbank, εκτιμούν ότι το επάγγελμα που ασκείται από φυσικό πρόσωπο δεν επηρεάζει την εκτίμηση περί του εάν ένα πρόσωπο μπορεί να θεωρηθεί καταναλωτής κατά την έννοια του

12 — Βλ., παραδείγματος χάριν, την οδηγία 2000/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 2000, για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά (οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο) (ΕΕ L 178, σ. 1).

13 — Εντούτοις, η έννοια του καταναλωτή οριζόταν με παρόμοιο τρόπο, αν και όχι ταυτόσημο, σε διάφορα νομοθετικά κείμενα, όπως οι οδηγίες 85/577/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1985, για την προστασία των καταναλωτών κατά τη σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος (ΕΕ L 372, σ. 31), και 97/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 1997, για την προστασία των καταναλωτών κατά τις εξ αποστάσεως συμβάσεις (ΕΕ L 144, σ. 19) –καταργηθείσες με την οδηγία 2011/83–, καθώς επίσης στην οδηγία 90/314/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 1990, για τα οργανωμένα ταξίδια και τις οργανωμένες διακοπές και περιηγήσεις (ΕΕ L 158, σ. 59), και στην οδηγία 2005/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου, για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά (ΕΕ L 149, σ. 22). Η τελευταία αυτή οδηγία αναφέρει, επιπλέον, την έννοια του «μέσου καταναλωτή» ο οποίος, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, «έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος, λαμβανομένων υπόψη των κοινωνικών, πολιτιστικών και γλωσσικών παραγόντων […]» (αιτιολογική σκέψη 18). Για τη συγκριτική παρουσίαση της έννοιας του καταναλωτή στα διάφορα νομοθετικά κείμενα, βλ. M. Ebers, «The notion of "consumer"», στο *Consumer Law Compendium*, www.eu-consumer-law.org.

14 — Επί των διαφορετικών λειτουργιών της έννοιας του καταναλωτή και επί του ευρείας ερμηνείας της οποίας πρέπει να τυγχάνει η εν λόγω έννοια σύμφωνα με τη λειτουργία της σε συγκεκριμένα άρθρα της Συνθήκης, βλ. Mortelmans, K., και Watson, S., «The Notion of Consumer in Community Law: A Lottery?», στο Lonbay, J. (επιμέλεια), *Enhancing the Legal Position of the European Consumer*, BIICL, 1996, σ. 36 έως 57.

15 — Tenreiro, M., «Un code de la consommation ou un code autour du consommateur? Quelques réflexions critiques sur la codification et la notion du consommateur», στο Krämer, L., Micklitz, H.-W., και Tonner, K. (επιμέλεια), *Law and diffuse Interests in the European Legal Order. Liber amicorum Norbert Reich*, σ. 349.

16 — Απόφαση Cape και Idealservice MN RE (C-541/99 και C-542/99, EU:C:2001:625, σκέψη 16).

άρθρου 2, στοιχείο β′, της οδηγίας. Η Volksbank σημειώνει, αντιθέτως, ότι προκειμένου να εκτιμηθεί εάν ένα πρόσωπο είναι καταναλωτής απαιτείται, πέραν της εξετάσεως της συνδρομής ενός αντικειμενικού κριτηρίου –απορρέοντος από το γράμμα του άρθρου 2, στοιχείο β′, της οδηγίας–, να ληφθεί υπόψη ένα υποκειμενικό κριτήριο συνδεόμενο με το πνεύμα της οδηγίας, που συνίσταται στην προστασία του καταναλωτή ως αδύναμου μέρους το οποίο δεν γνωρίζει γενικώς τις νομοθετικές διατάξεις. Επομένως, κατά τη Volksbank, το τεκμήριο ανισότητας εις βάρος του καταναλωτή μπορεί να ανατραπεί εάν προκύψει ότι αυτός διαθέτει πείρα και πληροφορίες που του επιτρέπουν να προστατεύσει τον εαυτό του.

23. Λαμβανομένου υπόψη του γράμματος του ορισμού του άρθρου 2, στοιχείο β′, της οδηγίας, ερμηνευομένου συστηματικά με τις υπόλοιπες διατάξεις του νομοθετικού αυτού κειμένου, και υπό το πρίσμα της νομολογιακής ερμηνείας της έννοιας του καταναλωτή σε άλλα νομοθετικά κείμενα της Ένωσης, φρονώ ότι η επιχειρηματολογία της Volksbank δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

24. Πράγματι, το βασικό στοιχείο της έννοιας του καταναλωτή όπως αυτή ορίζεται στο νομοθετικό αυτό κείμενο αφορά ένα στοιχείο σαφώς προσδιορίσιμο: τη θέση που κατέχει ο συμβαλλόμενος στην επίμαχη δικαιοπραξία. Υπό την έννοια αυτή, και όπως επισημάνθηκε με την απόφαση Asbeek Brusse και de Man Garabito, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι η οδηγία «με γνώμονα την ιδιότητα των συμβαλλομένων, αναλόγως του αν ενεργούν ή όχι στο πλαίσιο τις επαγγελματικής τους δραστηριότητας, ορίζει […] τις συμβάσεις επί των οποίων έχει εφαρμογή» [17].

25. Η έμφαση στο πεδίο δραστηριότητας στο οποίο εντάσσεται η επίμαχη συναλλαγή ως στοιχείο καθοριστικό της ιδιότητας του καταναλωτή βρίσκει, επιπλέον, έρεισμα στη νομολογία του Δικαστηρίου σε σχέση με άλλα νομοθετικά κείμενα στον τομέα της προστασίας των καταναλωτών τα οποία περιέχουν ορισμούς της έννοιας του καταναλωτή παρόμοιους με αυτόν του άρθρου 2, στοιχείο β′, της οδηγίας. Συγκεκριμένα, με την απόφαση Di Pinto [18], το Δικαστήριο, ερμηνεύοντας την έννοια του όρου «καταναλωτής» στο πλαίσιο της οδηγίας 85/577/ΕΟΚ [19], τόνισε ότι το κριτήριο εφαρμογής της προστασίας συνίστατο ακριβώς στη σχέση μεταξύ των συναλλαγών που αποτελούσαν το αντικείμενο των κατ' οίκον επισκέψεων σε εμπόρους –οι οποίες είχαν ως σκοπό να προκαλέσουν τη σύναψη συμβάσεως διαφημίσεως για την πώληση εμπορικών επιχειρήσεων– με την επαγγελματική δραστηριότητα του εμπόρου, με αποτέλεσμα αυτός να μην μπορεί να επικαλεστεί την εφαρμογή της οδηγίας, παρά μόνον εάν η πράξη για την οποία δεχόταν τις κατ' οίκον επισκέψεις έβαινε πέραν του πλαισίου των επαγγελματικών του δραστηριοτήτων [20].

26. Ως εκ τούτου, το γράμμα της οδηγίας και η νομολογία που ερμηνεύει τόσο αυτό το νομοθετικό κείμενο όσο και την οδηγία 85/577 φαίνεται να συνηγορούν υπέρ μιας αντικειμενικής και ταυτοχρόνως λειτουργικής έννοιας του όρου «καταναλωτής»: δεν πρόκειται, συνεπώς, όσον αφορά ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, για αυτούσια και αμετάβλητη κατηγορία [21], αλλά, αντιθέτως, για ιδιότητα που κρίνεται σε συνάρτηση με τη θέση στην οποία βρίσκεται ένα πρόσωπο σε σχέση με συγκεκριμένη δικαιοπραξία ή συναλλαγή, μεταξύ των πολλών στις οποίες μπορεί να επιδοθεί στην καθημερινή ζωή του. Όπως τόνισε ο γενικός εισαγγελέας Mischo στην υπόθεση Di Pinto αναφερόμενος στην έννοια

17 — C-488/11, EU:C:2013:341, σκέψη 30.

18 — C-361/89, EU:C:1991:118.

19 — Οδηγία καταργηθείσα με την οδηγία 2011/83/ΕΕ, το άρθρο 2 της οποίας όριζε ως «καταναλωτή» «το φυσικό πρόσωπο το οποίο, με τις συναλλαγές που καλύπτει η παρούσα οδηγία, επιδιώκει σκοπούς που μπορούν να θεωρηθούν άσχετοι με την επαγγελματική του δραστηριότητα».

20 — Απόφαση Di Pinto (C-361/89, EU:C:1991:118, σκέψη 15).

21 — Όπως εξέθεσε ο γενικός εισαγγελέας F. G. Jacobs «δεν υπάρχει προσωπικό καθεστώς καταναλωτή ή μη καταναλωτή· εκείνο που μετράει είναι η ιδιότητα υπό την οποία ο πελάτης ενήργησε όταν συνήψε τη συγκεκριμένη σύμβαση». Προτάσεις στην υπόθεση Gruber (C-464/01, EU:C:2004:529, σημείο 34).

του καταναλωτή στο πεδίο του άρθρου 2 της οδηγίας 85/577, τα πρόσωπα τα οποία η διάταξη αυτή αφορά «δεν καθορίζονται *αφηρημένα*, αλλά ανάλογα με τις *συγκεκριμένες* ενέργειες τους», με αποτέλεσμα το ίδιο πρόσωπο, σε διαφορετικές καταστάσεις, να μπορεί άλλοτε να έχει την ιδιότητα του καταναλωτή και άλλοτε του επαγγελματία [22].

27. Αυτή η ερμηνεία της έννοιας του καταναλωτή ως πρωταγωνιστή συγκεκριμένης δικαιοπραξίας, η οποία συγκεντρώνει συγχρόνως και ανά περίπτωση στοιχεία τόσο αντικειμενικά όσο και λειτουργικά, επιβεβαιώνεται επίσης στο πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών, πεδίο στο οποίο η έννοια του καταναλωτή αποτέλεσε επίσης αντικείμενο ερμηνείας από το Δικαστήριο, μολονότι, όπως θα τονιστεί εν συνεχεία, η αναλογία πρέπει να αμβλυνθεί κατά την ερμηνεία της οδηγίας, λαμβανομένων υπόψη των διαφορετικών αντικειμένων των δύο αυτών νομοθετημάτων. Κατ' αυτόν τον τρόπο, με την απόφαση Benincasa [23], το Δικαστήριο έκρινε ότι, για να εξακριβωθεί εάν ένα πρόσωπο ενεργεί υπό την ιδιότητα του καταναλωτή, «θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η θέση του προσώπου σε συγκεκριμένη σύμβαση, σε σχέση με τη φύση και τον σκοπό αυτής, και όχι η υποκειμενική κατάσταση του ίδιου αυτού προσώπου. […] Ένα και το αυτό πρόσωπο μπορεί να θεωρηθεί ως καταναλωτής στο πλαίσιο ορισμένων πράξεων και ως επιχειρηματίας στο πλαίσιο άλλων πράξεων» [24].

28. Πρόκειται, σε τελική ανάλυση, για *αντικειμενική και λειτουργική* έννοια, η στοιχειοθέτηση της οποίας εξαρτάται από *ένα και μοναδικό κριτήριο*: την ένταξη της οικείας δικαιοπραξίας στο πλαίσιο δραστηριοτήτων οι οποίες είναι άσχετες με το ασκούμενο επάγγελμα. Πράγματι, όπως σημείωσε η Ρουμανική Κυβέρνηση, η οδηγία δεν θεσπίζει κανένα πρόσθετο κριτήριο για τον καθορισμό της ιδιότητας του καταναλωτή. Πρόκειται, επιπλέον, για έννοια που ορίζεται κατά τρόπο *περιστασιακό*, ήτοι σε συνάρτηση με συγκεκριμένη δικαιοπραξία [25]. Κατά συνέπεια, κανένα πρόσωπο δεν μπορεί να στερηθεί της δυνατότητας να ευρίσκεται στη θέση του καταναλωτή σε σχέση με συγκεκριμένη σύμβαση που κείται εκτός της επαγγελματικής του δραστηριότητας εξαιτίας των γενικών του γνώσεων ή του επαγγέλματός του, αλλά πρέπει να λαμβάνεται αποκλειστικώς υπόψη η θέση του σε σχέση με συγκεκριμένη δικαιοπραξία.

29. Το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από τους ισχυρισμούς της Volksbank τους οποίους θεμελιώνει στο πνεύμα της οδηγίας, αναφερόμενη, μεταξύ άλλων, σε διάφορες αιτιολογικές σκέψεις του προοιμίου αυτής [26]. Σύμφωνα με μια συστηματική θεώρηση της οδηγίας, είναι σαφές ότι οι έννοιες της ευάλωτης και μειονεκτικής θέσεως, από πλευράς τόσο διαπραγματευτικής ικανότητας όσο και επιπέδου πληροφορήσεως, συνιστούν τον λόγο υπάρξεως της οδηγίας, καθώς αυτή εκκινεί από μια πραγματικότητα κατά την οποία ο καταναλωτής συμμορφώνεται προς όρους ήδη διατυπωμένους από τον επαγγελματία, χωρίς να έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει το περιεχόμενό τους [27]. Ωστόσο, οι ιδέες αυτές περί ευάλωτης και μειονεκτικής θέσεως, οι οποίες υπαγορεύουν, γενικώς, το δίκαιο περί προστασίας των καταναλωτών στο επίπεδο της Ένωσης στο σύνολό του [28], δεν έχουν συγκεκριμενοποιηθεί στη νομοθετική αποτύπωση του όρου «καταναλωτής» ως απαραίτητες

22 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα J. Mischo στην υπόθεση Di Pinto (C-361/89, EU:C:1990:462, σημείο 19=. Στην υπόθεση αυτή, ο γενικός εισαγγελέας πρότεινε να απολαύουν της ιδιότητας του καταναλωτή οι έμποροι που δέχονται επίσκεψη με σκοπό την πώληση της επιχειρήσεώς τους. Το Δικαστήριο δεν ακολούθησε την πρόταση αυτή.

23 — C-269/95, EU:C:1997:337.

24 — Όπ.π. (σκέψη 16). Συμπερασματικά, το Δικαστήριο έκρινε ότι «ο ενάγων που έχει συνάψει σύμβαση όχι προς τον σκοπό ενεστώσας αλλά μελλοντικής επαγγελματικής δραστηριότητας δεν μπορεί να θεωρηθεί καταναλωτής», σκέψη 19. Υπό την ίδια έννοια είχε εκφραστεί ο γενικός εισαγγελέας επισημαίνοντας ότι «[α]κριβώς η οικεία δραστηριότητα -και όχι οι προηγούμενες υποκειμενικές συνθήκες του υποκειμένου δικαίου - είναι ο παράγων που λαμβάνεται υπόψη στο άρθρο 13 της Συμβάσεως των Βρυξελλών για τη θέσπιση μιας ειδικής ρυθμίσεως της διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίου όσον αφορά ορισμένες συμβάσεις». Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Ruiz-Jarabo Colomer, της 20ής Φεβρουαρίου 1997 (σημείο 49).

25 — Denkinger, F., *Der Verbraucherbegriff*, De Gruyter Recht, Βερολίνο, 2007, σ. 287 επ.

26 — Συγκεκριμένα, οι αιτιολογικές σκέψεις 4 έως 6, 8 έως 10, 12, 16 και 24.

27 — Αποφάσεις Asbeek Brusse και de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, σκέψη 31) και Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, σκέψη 39, και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

28 — Βλ., συναφώς, το «Προκαταρκτικό πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας για μια πολιτική προστασίας και πληροφορήσεως των καταναλωτών» του 1975 (JO C 92, σ. 1) και το ψήφισμα του Συμβουλίου, της 19ης Μαΐου 1981, για ένα δεύτερο πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική προστασίας και ενημέρωσης του καταναλωτή (ΕΕ C 133, σ. 1).

προϋποθέσεις διά του ορισμού τους στο θετικό δίκαιο. Επομένως, ούτε ο ορισμός του καταναλωτή ούτε οποιαδήποτε άλλη διάταξη της οδηγίας εξαρτούν τη στοιχειοθέτηση της ιδιότητας του καταναλωτή, στο πλαίσιο συγκεκριμένης περιπτώσεως, από την έλλειψη γνώσεων, την ελλιπή πληροφόρηση ή την κατ' ουσίαν μειονεκτική θέση.

30. Πράγματι, το ενδεχόμενο να αμφισβητείται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση η ιδιότητα του καταναλωτή βάσει στοιχείων σχετικών με την πείρα, τις σπουδές, το επάγγελμα ή ακόμη και τη νοημοσύνη του καταναλωτή, θα ερχόταν σε αντίθεση προς το πρακτικό αποτέλεσμα της οδηγίας. Ειδικότερα, οι δικηγόροι (ή οι πτυχιούχοι νομικής, καθώς επίσης άλλοι επαγγελματίες) θα στερούνταν προστασίας σε πολλές πτυχές των ιδιωτικών συναλλαγών τους. Όπως επισημαίνει η Ρουμανική Κυβέρνηση, ακόμη και όταν το επίπεδο γνώσεων του οικείου προσώπου μπορεί να εξομοιωθεί με αυτό του δανειστή, τούτο δεν συνεπάγεται ότι η διαπραγματευτική του ικανότητα είναι διαφορετική αυτής οποιουδήποτε άλλου προσώπου έναντι του επαγγελματία.

31. Είναι αληθές, βεβαίως, ότι το Δικαστήριο, στην υπόθεση Šiba [29], έκρινε ότι «οι δικηγόροι διαθέτουν υψηλό επίπεδο ειδικών γνώσεων τις οποίες δεν διαθέτουν κατ' ανάγκη οι καταναλωτές» [30], πλην όμως, οι παρατηρήσεις αυτές διατυπώθηκαν σε σχέση με μια κατάσταση στην οποία ο οικείος δικηγόρος «στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας παρέχει έναντι αμοιβής νομικές υπηρεσίες σε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί ως ιδιώτης» και είναι, επομένως, επαγγελματίας κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ', της οδηγίας [31].

32. Επιπλέον, μια ερμηνεία όπως αυτή που προτείνει η Volksbank θα είχε ως συνέπεια να μην αναγνωρίζεται η ιδιότητα του καταναλωτή σε όλα εκείνα τα πρόσωπα που, κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως, ετύγχαναν νομικής ή άλλου είδους επαγγελματικής αρωγής [32].

33. Εξάλλου, η επιρροή των γνώσεων ή της συγκεκριμένης καταστάσεως του οικείου προσώπου έχει απορριφθεί από το Δικαστήριο σε πεδία διαφορετικά εκείνου της οδηγίας, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν επληρούτο η αντικειμενική προϋπόθεση να κείται η δραστηριότητα εκτός του επαγγελματικού πεδίου του οικείου προσώπου. Υπό την έννοια αυτή κρίθηκε σε σχέση με την οδηγία 85/577, ως προς την οποία η απόφαση Di Pinto αποδεικνύει ότι, οσάκις ένα πρόσωπο ενεργεί στο πλαίσιο των επαγγελματικών δραστηριοτήτων του, η ουσιαστική έλλειψη γνώσεων στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν αίρει την ιδιότητά του ως επαγγελματία [33].

34. Συνοψίζοντας, φρονώ ότι στην έννοια του καταναλωτή, κατά το άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, πρέπει να δοθεί η ερμηνεία ότι περιλαμβάνει φυσικό πρόσωπο που ασκεί το επάγγελμα του δικηγόρου και συνάπτει σύμβαση πιστώσεως με τράπεζα, όταν στο πλαίσιο της εν λόγω συμβάσεως ορίζεται επιπροσθέτως ως εγγυητής παρέχων εμπράγματη ασφάλεια επί ακινήτου το οποίο ανήκει κατά κυριότητα στο ατομικό δικηγορικό του γραφείο, εφόσον, λαμβανομένων υπόψη των αποδεικτικών στοιχείων που διαθέτει το εθνικό δικαστήριο, προκύπτει ότι το εν λόγω πρόσωπο έχει ενεργήσει για σκοπούς που δεν εμπίπτουν στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας.

29 — C-537/13, EU:C:2015:14.

30 — Όπ.π. (σκέψη 23).

31 — Όπ.π. (σκέψη 24).

32 — Ως προς το σημείο αυτό πρέπει να υπομνησθεί ότι Δικαστήριο έκρινε, με την απόφαση Rampion και Godard (C-429/05, EU:C:2007:575, σκέψη 65), ότι η εκπροσώπηση από δικηγόρο ουδόλως επηρεάζει την ερμηνεία του άρθρου 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1986, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη (ΕΕ 1987, L 42, σ. 48), σύμφωνα με την οποία η διάταξη αυτή μπορεί να εφαρμοστεί αυτεπαγγέλτως από το εθνικό δικαστήριο.

33 — Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έκρινε ότι «[π]ρέπει πράγματι να γίνει δεκτό ότι ένας έμπορος, κανονικά ενημερωμένος, γνωρίζει την αξία της επιχειρήσεως του και κάθε μιας από τις πράξεις που η πώληση της απαιτεί, οπότε, αν αναλάβει κάποια υποχρέωση, δεν το πράττει απερίσκεπτα και επειδή κατελήφθη εξ απίνης», απόφαση Di Pinto (C-361/89, EU:C:1991:118, σκέψη 18).

Β. *Η έννοια του καταναλωτή σε σχέση με τις συμβάσεις διττού σκοπού*

35. Στο περιθώριο των ανωτέρω παρατηρήσεων, φρονώ ότι, για τους σκοπούς της απαντήσεως στο υπό κρίση προδικαστικό ερώτημα, είναι χρήσιμη η εξέταση των καλούμενων «συμβάσεων διττού σκοπού», δεδομένου ιδίως ότι το ερώτημα αυτό αφορά σαφώς σύμβαση στην οποία δεν προσδιορίζεται ο σκοπός της πιστώσεως.

36. Προς τούτο, τόσο η Ρουμανική Κυβέρνηση όσο και η Ολλανδική Κυβέρνηση τονίζουν τη σημασία της αποφάσεως Gruber προκειμένου να διαπιστωθεί στην υπό κρίση υπόθεση εάν ο H. O. Costea έχει την ιδιότητα του καταναλωτή [34]. Η δε Επιτροπή, με τις γραπτές παρατηρήσεις της καθώς και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, επισήμανε τη σπουδαιότητα της αιτιολογικής σκέψεως 17 της οδηγίας 2011/83. Αμφότερες η εν λόγω αιτιολογική σκέψη και η απόφαση Gruber αναφέρονται, εντός διαφορετικών πεδίων, στις συμβάσεις διττού σκοπού.

37. Τα κριτήρια εξακριβώσεως του ζητήματος εάν μια σύμβαση εμπίπτει στο προσωπικό ή επαγγελματικό πεδίο διαφέρουν στην απόφαση Gruber και στην οδηγία 2011/83. Όπως σημειώνω κατωτέρω, φρονώ ότι καθοριστικό υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως είναι το κριτήριο της οδηγίας 2011/83.

38. Με την απόφαση Gruber [35], το Δικαστήριο έκλινε υπέρ της περιοριστικής ερμηνείας της έννοιας του καταναλωτή στις περιπτώσεις που αφορούσαν συμβάσεις διττού σκοπού. Η ερμηνεία αυτή προκρίνει το κριτήριο της περιθωριακής δραστηριότητας: ένα πρόσωπο δεν έχει δικαίωμα να επικαλεστεί τους κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας της Συμβάσεως των Βρυξελλών σχετικά με τους καταναλωτές, «εκτός αν η επαγγελματική χρήση είναι *περιθωριακή* μέχρι το σημείο να έχει αμελητέο ρόλο στο όλο πλαίσιο της σχετικής οικονομικής πράξεως, ενώ εν προκειμένω δεν έχει σημασία το γεγονός ότι προέχει η εξωεπαγγελματική πτυχή» [36]. Το Δικαστήριο συνήγαγε επίσης ότι, στο πλαίσιο αυτό, το βάρος αποδείξεως φέρει το πρόσωπο που επικαλείται τα άρθρα 13 έως 15 της Συμβάσεως [37].

39. Με τελείως διαφορετικό περιεχόμενο, η αιτιολογική σκέψη 17 της οδηγίας 2011/83 προκρίνει ένα κριτήριο βασιζόμενο στον προεξάρχοντα σκοπό: «σε περίπτωση συμβάσεων διττού σκοπού, όπου η σύμβαση συνάπτεται για σκοπούς ευρισκόμενους εν μέρει εντός και εν μέρει εκτός των εμπορικών δραστηριοτήτων του, η δε εμπορική σκοπιμότητα είναι τόσο περιορισμένη ώστε να μην έχει εξέχουσα θέση στο γενικό πλαίσιο της σύμβασης, το εν λόγω πρόσωπο θα πρέπει επίσης να θεωρείται καταναλωτής».

40. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ενώ κατά το κριτήριο της περιθωριακής δραστηριότητας απαιτείται, για την ένταξη μιας συμβάσεως στο προσωπικό πεδίο, η επαγγελματική χρήση να είναι τόσο περιορισμένη ώστε να μπορεί να θεωρηθεί ασήμαντη, η οδηγία 2011/83 επιλέγει μια λύση περισσότερο ισορροπημένη, με τη θέσπιση του κριτήριου του προεξάρχοντος σκοπού στο γενικό πλαίσιο της συμβάσεως.

41. Όπως τόνισε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η εφαρμογή της αποφάσεως Gruber στο πλαίσιο της ερμηνείας της οδηγίας πρέπει να γίνεται δεκτή με προσοχή. Πράγματι, η νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την ερμηνεία της έννοιας του καταναλωτή στο πεδίο τόσο του άρθρου 13 της Συμβάσεως των Βρυξελλών, όσο και του άρθρου 15 του κανονισμού 44/2001, αναδεικνύει μια περιοριστική προσέγγιση, λαμβάνοντας αναμφίβολα υπόψη ότι οι διατάξεις αυτές συνιστούν εξαιρέσεις από το γενικό κριτήριο δικαιοδοσίας που βασίζεται στην κατοικία του

34 — Απόφαση Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32), εκδοθείσα σε υπόθεση που αφορούσε την πώληση και εγκατάσταση κεραμιδιών σε μια αγροικία η οποία αποτελούσε την οικογενειακή εστία του J. Gruber.

35 — C-464/01, EU:C:2005:32.

36 — Απόφαση Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32, σκέψη 54). Η υπογράμμιση δική μου.

37 — Όπ.π (σκέψη 46).

εναγομένου και, ως εκ τούτου, πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικά [38]. Επομένως, η συσταλτική ερμηνεία της έννοιας του καταναλωτή στις συμβάσεις διττού σκοπού δεν φαίνεται να μπορεί να μεταφερθεί αυτομάτως κατ' αναλογία στο πεδίο των ειδικών κανόνων για την προστασία των καταναλωτών, όπως είναι η οδηγία 93/13 [39].

42. Επιπροσθέτως, η διαφορετική προσέγγιση της αιτιολογικής σκέψεως 17 της οδηγίας 2011/83 σε σχέση με την υιοθετηθείσα στην απόφαση Gruber δεν είναι τυχαία. Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια των σχετικών με την έκδοση της οδηγίας αυτής διαπραγματεύσεων, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εισηγήθηκε μια τροπολογία με την οποία προτεινόταν ρητώς η τροποποίηση του ορισμού της έννοιας του καταναλωτή ούτως ώστε να καλύπτει και «κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο […] ενεργεί για σκοπούς οι οποίοι είναι *ουσιαστικά* άσχετοι με τις εμπορικές, επιχειρηματικές, βιοτεχνικές δραστηριότητές του ή το επάγγελμά του» [40]. Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων που ακολούθησαν, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δέχθηκε να διατηρηθεί ο ορισμός του καταναλωτή με απάλειψη του επιρρήματος «ουσιαστικά», υπό τον όρο ότι στην αιτιολογική σκέψη για τη διασαφήνιση του ορισμού του καταναλωτή, η οποία αρχικώς στηριζόταν στην απόφαση Gruber [41], η λέξη «περιθωριακή» θα αντικαθίστατο από τη λέξη «προεξάρχουσα» [42].

43. Εν τέλει και λαμβανομένων υπόψη τόσο των διαφορετικών λειτουργιών που η έννοια του καταναλωτή επιτελεί στις διάφορες νομοθετικές πράξεις όσο και της διαπιστώσεως η οποία συνάγεται από τις προπαρασκευαστικές εργασίες, εκτιμώ ότι η αιτιολογική σκέψη 17 της οδηγίας 2011/83 καθιερώνει το κριτήριο του προεξάρχοντος σκοπού στο γενικό πλαίσιο της συμβάσεως.

44. Όσον αφορά την υπό κρίση υπόθεση, κλίνω, όπως η Ρουμανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, υπέρ της απόψεως ότι για την ερμηνεία της έννοιας του καταναλωτή επιβάλλεται και στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας η προσφυγή στη διευκρίνιση που περιέχεται στην αιτιολογική σκέψη 17 της οδηγίας 2011/83. Πράγματι, η εκτίμηση αυτή είναι δικαιολογημένη, λαμβανομένων υπόψη τόσο του κοινού σκοπού όσο και της άμεσης σχέσεως μεταξύ αμφότερων των νομοθετικών κειμένων. Η οδηγία 2011/83 συνιστά πράξη τροποποιητική της οδηγίας 93/13 [43]. Επιπλέον, η έννοια του καταναλωτή αποδίδεται κατά τρόπο σχεδόν ταυτόσημο στα δύο αυτά νομοθετικά κείμενα, με τη μόνη διαφορά ότι, ενώ η οδηγία κάνει αναφορά μόνο στις «επαγγελματικές δραστηριότητες», η οδηγία 2011/83 αναφέρεται στην «εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική δραστηριότητα».

45. Συνεπώς, προκειμένου να εξακριβωθεί εάν ένα πρόσωπο μπορεί να θεωρηθεί καταναλωτής για τους σκοπούς της οδηγίας στις περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες υφίστανται ενδείξεις ότι η επίμαχη σύμβαση επιδιώκει διττό σκοπό, με συνέπεια να μην καθίσταται σαφές εάν η εν λόγω σύμβαση συνήφθη αποκλειστικώς για έναν σκοπό, είτε προσωπικό είτε επαγγελματικό, το κριτήριο του προεξάρχοντος σκοπού προσφέρει ένα εργαλείο καθορισμού, κατόπιν εξετάσεως του συνόλου των

38 — Βλ., για παράδειγμα, τις αποφάσεις Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15, σκέψη 18) και Gabriel (C-96/00, EU:C:2002:436, σκέψη 39).

39 — Επί του ζητήματος αυτού, βλ. Reich, N. Micklitz, H.-W., Rott, P., και Tonner, K., *European Consumer Law*, 2η έκδ. Intersentia, 2014, σ. 53.

40 — Έκθεση επί της προτάσεως οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τα δικαιώματα των καταναλωτών, της Επιτροπής Εσωτερικής Αγοράς και Προστασίας των Καταναλωτών, της 22ας Φεβρουαρίου 2011, A7-0038/2011, σ. 36, τροπολογία 59. Η υπογράμμιση δική μου.

41 — Έγγραφο του Συμβουλίου 10481/11, της 20ής Μαΐου 2011, σ. 3.

42 — Έγγραφο του Συμβουλίου 11218/11, της 8ης Ιουνίου 2011, σ. 5.

43 — Η οδηγία 2011/83 αντικαθιστά τις οδηγίες 85/577/ΕΟΚ και 9/7/ΕΚ και τροποποιεί τις οδηγίες 93/13/ΕΟΚ και 1999/44/ΕΚ. Σε σχέση με την οδηγία 93/13, μολονότι η πρόταση της Επιτροπής [COM(2008) 614 τελικό] προέβλεπε την πλήρη κατάργηση της οδηγίας και την ενσωμάτωσή της στη νέα οδηγία, τελικώς, η οδηγία 2011/83 περιορίζεται στην εισαγωγή, με το άρθρο της 32, στην οδηγία 93/13 ενός νέου άρθρου 8α, το οποίο αφορά τη δυνατότητα εισαγωγής από τα κράτη μέλη αυστηρότερων διατάξεων με σκοπό την προστασία των καταναλωτών.

περιστάσεων που περιβάλλουν την επίμαχη σύμβαση –πέραν ενός κριτηρίου αμιγώς ποσοτικού[44]– και εκτιμήσεως των αποδεικτικών μέσων που το εθνικό δικαστήριο έχει στη διάθεσή του, του βαθμού κατά τον οποίον οι επαγγελματικοί ή οι μη επαγγελματικοί σκοποί κυριαρχούν στην περίπτωση συγκεκριμένης συμβάσεως.

46. Μολονότι τόσο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και ο H. O. Costea επισήμαναν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι από τα πραγματικά περιστατικά, όπως περιγράφονται από το εθνικό δικαστήριο, δεν προκύπτει κανένα στοιχείο από το οποίο να συνάγεται ότι πρόκειται για σύμβαση διττού σκοπού, απόκειται εντούτοις στο αιτούν δικαστήριο να διασαφηνίσει την πραγματική κατάσταση όσον αφορά τον σκοπό της πιστώσεως, χρησιμοποιώντας τα αποδεικτικά στοιχεία που έχει στη διάθεσή του, μεταξύ των οποίων καταλέγονται πιθανότατα οι όροι της συμβάσεως αυτής καθεαυτήν, από το περιεχόμενο των οποίων μπορεί να δημιουργηθεί το τεκμήριο ότι πρόκειται για πίστωση προοριζόμενη για προσωπικούς σκοπούς.

47. Συνοψίζοντας, φρονώ ότι, στην περίπτωση που το εθνικό δικαστήριο κρίνει ότι δεν συνάγεται σαφώς το συμπέρασμα ότι η σύμβαση συνήφθη αποκλειστικώς για σκοπούς είτε προσωπικούς είτε επαγγελματικούς, ο οικείος συμβαλλόμενος πρέπει να θεωρηθεί ως καταναλωτής εφόσον ο επαγγελματικός σκοπός δεν είναι ο προεξάρχων στο γενικό πλαίσιο της συμβάσεως, αφού ληφθεί υπόψη το σύνολο των περιστάσεων και εκτιμηθούν τα αντικειμενικά αποδεικτικά μέσα τα οποία έχει στη διάθεσή του το εθνικό δικαστήριο και οφείλει να εξετάσει.

Γ. *Η σχέση μεταξύ της κύριας και της επικουρικής συμβάσεως*

48. Μένει, τέλος, να επιλυθεί το ζήτημα της ενδεχόμενης επιρροής που ασκεί στην αναγνώριση στον H. O. Costea της ιδιότητας του καταναλωτή το γεγονός ότι για την κύρια σύμβαση έχει παρασχεθεί εμπράγματη ασφάλεια επί ακινήτου το οποίο προορίζεται για την επαγγελματική δραστηριότητα του δανειολήπτη.

49. Ως προς το σημείο αυτό, τόσο η Ρουμανική Κυβέρνηση όσο και η Επιτροπή εμμένουν, με τις παρατηρήσεις τους, στη διαπίστωση ότι η σύμβαση εγγυήσεως δεν έχει αντίκτυπο στη σύμβαση πιστώσεως. Με τις εν λόγω παρατηρήσεις, καθώς επίσης με τις παρατηρήσεις του H. O. Costea κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, επισημάνθηκε η ιδιότητα του ατομικού δικηγορικού γραφείου «Costea Ovidiu» ως τρίτου σε σχέση με τη σύμβαση πιστώσεως, ενώ τονίστηκε ότι το απλό γεγονός της συστάσεως εμπράγματης ασφάλειας επί ακινήτου που ανήκει κατά κυριότητα στο εν λόγω δικηγορικό γραφείο προς εξασφάλιση της συμβάσεως πιστώσεως δεν σημαίνει ότι το γραφείο αυτό μετατρέπεται σε συμβαλλόμενο μέρος στη σύμβαση πιστώσεως.

50. Υπό τη σημειωθείσα στις ενώπιον του Δικαστηρίου κατατεθείσες παρατηρήσεις έννοια, φρονώ ότι υφίστανται δύο διαφορετικές έννομες σχέσεις: αφενός, αυτή του H. O. Costea ως φυσικού προσώπου –υπό την ιδιότητα του δανειολήπτη– και της τράπεζας και, αφετέρου, αυτή του ατομικού δικηγορικού γραφείου «Costea Ovidiu» –ως εγγυητή παρέχοντος εμπράγματη ασφάλεια– και της τράπεζας. Οι έννομες αυτές σχέσεις πρέπει να αντιμετωπίζονται αυτοτελώς, με αποτέλεσμα η δεύτερη –που, επιπλέον, έχει επικουρικό χαρακτήρα– να μην ασκεί καμία επιρροή στη φύση της πρώτης.

51. Ως προς το σημείο αυτό, η νομολογία του Δικαστηρίου παρέχει ορισμένα στοιχεία όσον αφορά τη σχέση μεταξύ συμβάσεων που μπορούν να θεωρηθούν επικουρικές και των αντίστοιχων κύριων συμβάσεων, τόσο στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 85/577 όσο και του κανονισμού 44/2001. Συγκεκριμένα, όσον αφορά την προαναφερθείσα οδηγία, το Δικαστήριο έκρινε, με την απόφαση Dietzinger[45], ότι, λαμβανομένου υπόψη του επικουρικού χαρακτήρα των συμβάσεων εγγυήσεως, το

44 — Αναμφισβήτητα το κριτήριο του προεξάρχοντος σκοπού συνεπάγεται ορισμένου βαθμού περιπλοκότητα κατά την πρακτική εφαρμογή του. Επί του ζητήματος αυτού: Loacker, L. D., «Verbraucherverträge mit gemischter Zwecksetzung», *Juristenzeitung* 68, 2013, σ. 234 έως 242.

45 — C-45/96, EU:C:1998:111.

άρθρο 2, πρώτη περίπτωση, της οδηγίας 85/577, που περιέχει τον ορισμό του καταναλωτή, «έχει την έννοια ότι μια σύμβαση εγγυήσεως, συναφθείσα από φυσικό πρόσωπο το οποίο δεν ενεργεί στο πλαίσιο επαγγελματικής δραστηριότητας, αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας εφόσον εξασφαλίζει την επιστροφή οφειλής που συνήφθη από άλλο πρόσωπο το οποίο ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας» [46]. Υπό την έννοια αυτή απεφάνθη το Δικαστήριο κατά την ερμηνεία του άρθρου 15, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001, συνάγοντας, με την απόφαση Česká spořitelna [47] ότι η εν λόγω διάταξη «έχει την έννοια ότι φυσικό πρόσωπο με στενούς επαγγελματικούς δεσμούς με εταιρία, όπως είναι η διαχείρισή της ή η πλειοψηφική συμμετοχή σε αυτήν, δεν δύναται να θεωρηθεί καταναλωτής κατά τη διάταξη αυτή όταν τριτεγγυάται γραμμάτιο σε διαταγή που εκδόθηκε ως εγγύηση των υποχρεώσεων που η εταιρία αυτή έχει βάσει συμβάσεως σχετικά με τη χορήγηση πιστώσεως» [48].

52. Ωστόσο, στην υπόθεση της κύριας δίκης πρόκειται για την αντίστροφη κατάσταση. Πράγματι, το ζήτημα της ενδεχόμενης επαγγελματικής πτυχής της δραστηριότητας μπορεί να τεθεί μόνο σε σχέση με την επικουρική σύμβαση, στον βαθμό που ο H. O. Costea υπέγραψε τη σύμβαση εγγυήσεως ως νομικός εκπρόσωπος του ατομικού δικηγορικού του γραφείου. Ως εκ τούτου, αντιθέτως προς τις υποθέσεις Dietzinger και Česká spořitelna, στην υπό κρίση υπόθεση δεν τίθεται το ζήτημα της εφαρμογής της αρχής accesorium sequitur principale, υπό την έννοια ότι οι συνέπειες της επικουρικής συμβάσεως πρέπει να έχουν την ίδια τύχη με αυτές της κύριας συμβάσεως, αλλά πρέπει να ληφθεί υπόψη η μοναδικότητα εκάστης εκ των εν λόγω εννόμων σχέσεων, προκειμένου να διαπιστωθούν οι διαφορετικές λειτουργίες που το ίδιο άτομο επιτελεί σε αυτές. Πράγματι, το κρίσιμο εν προκειμένω ζήτημα δεν είναι να καθοριστεί η ιδιότητα του H. O. Costea ως νομικού εκπροσώπου στη σύμβαση εγγυήσεως, ως επικουρική σύμβαση, αλλά να διασαφηνιστεί η θέση του στη σύμβαση πιστώσεως, η οποία αποτελεί την κύρια σύμβαση.

53. Επομένως, το γεγονός ότι ο H. O. Costea υπέγραψε τη σύμβαση εγγυήσεως ως εκπρόσωπος του δικηγορικού γραφείου δεν επηρεάζει αρνητικά την ιδιότητά του ως καταναλωτή σε σχέση με την κύρια σύμβαση πιστώσεως. Τουναντίον, επί τη βάσει της παρατιθέμενης νομολογίας, θα μπορούσε ενδεχομένως να υποστηριχθεί ακόμη και ότι η επικουρική σύμβαση εγγυήσεως τελούσε υπό την επιρροή της κύριας συμβάσεως [49].

54. Κατόπιν των ανωτέρω, φρονώ ότι ο ρόλος ενός φυσικού προσώπου, ως νομικού εκπροσώπου του ατομικού δικηγορικού του γραφείου, κατά τη σύναψη της επικουρικής συμβάσεως εγγυήσεως δεν έχει αντίκτυπο στην ιδιότητά του ως καταναλωτή όσον αφορά την κύρια σύμβαση πιστώσεως.

V – **Συμπέρασμα**

55. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω εκτιμήσεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα του Judecătoria Oradea ως εξής:

«Στην έννοια του καταναλωτή, κατά το άρθρο 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, πρέπει να δοθεί η ερμηνεία ότι περιλαμβάνει φυσικό πρόσωπο που ασκεί το επάγγελμα του δικηγόρου και συνάπτει σύμβαση πιστώσεως με τράπεζα, όταν στο πλαίσιο της εν λόγω

46 — Όπ.π. (σκέψη 23). Ωστόσο, η εφαρμογή της αρχής accesorium sequitur principale δεν θεωρήθηκε επαρκής ώστε να γίνει δεκτό ότι ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 87/102 σύμβαση εγγυήσεως συναφθείσα προς εξασφάλιση της πιστώσεως, ακόμη και αν ούτε ο εγγυητής ούτε ο δικαιούχος της πιστώσεως είχαν ενεργήσει στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Βλ., συναφώς, την απόφαση Berliner Kindl Brauerei (C-208/98, EU:C:2000:152).

47 — C-419/11, EU:C:2013:165.

48 — Όπ.π (σκέψη 40).

49 — Ωστόσο, το κριτήριο της επικουρικότητας, ως στοιχείο καθορισμού της δυνατότητας εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, έχει ορισμένα όρια. Βλ., συναφώς, τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα P. Léger στην υπόθεση Berliner Kindl Brauerei (C-208/98, EU:C:1999:537, σημείο 65).

συμβάσεως ορίζεται επιπροσθέτως ως εγγυητής παρέχων εμπράγματη ασφάλεια επί ακινήτου το οποίο ανήκει κατά κυριότητα στο ατομικό δικηγορικό του γραφείο, εφόσον, λαμβανομένων υπόψη των αποδεικτικών στοιχείων που διαθέτει το εθνικό δικαστήριο, προκύπτει ότι το εν λόγω πρόσωπο έχει ενεργήσει για σκοπούς που δεν εμπίπτουν στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας.

Στην περίπτωση που το εθνικό δικαστήριο κρίνει ότι δεν συνάγεται σαφώς το συμπέρασμα ότι η σύμβαση συνήφθη αποκλειστικώς για σκοπούς είτε προσωπικούς είτε επαγγελματικούς, ο οικείος συμβαλλόμενος πρέπει να θεωρηθεί ως καταναλωτής εφόσον ο επαγγελματικός σκοπός δεν είναι ο προεξάρχων στο γενικό πλαίσιο της συμβάσεως, αφού ληφθεί υπόψη το σύνολο των περιστάσεων και εκτιμηθούν τα αντικειμενικά αποδεικτικά μέσα τα οποία έχει στη διάθεσή του το εθνικό δικαστήριο και οφείλει να εξετάσει.

Ο ρόλος ενός φυσικού προσώπου, ως νομικού εκπροσώπου του ατομικού δικηγορικού του γραφείου, κατά τη σύναψη της επικουρικής συμβάσεως εγγυήσεως δεν έχει αντίκτυπο στην ιδιότητά του ως καταναλωτή όσον αφορά την κύρια σύμβαση πιστώσεως.»